

Jana Spilková: Zahraniční investoři a jejich percepce investičního a podnikatelského prostředí v České republice: Pilotní studie v behaviorální geografii.

Posudek disertační práce

Práce má 194 stran textu (doprovázeno obrázky, tabulkami a grafy), včetně 13 stran literatury a dalších použitých zdrojů plus přílohy – tabulka a výchozí dotazníky.

Práce studuje problematiku zahraničních investic, a to jak z tradičního „makroekonomického“ (kvantitativního) a měřítkově vyššího, tak zejména z pohledu behaviorální geografie (kvalitativního a měřítkově orientovaného na nižší regionálně-hierarchické pozadí). Je logicky členěna, skládá se z několika celků, přičemž daný „makro/kvantitativní pohled“, mimo jiné zařazující studovanou problematiku do širšího komparativního rámce 25 postkomunistických zemí, předchází mezo, resp. mikro/kvalitativnímu pohledu. Danému vymezení také odpovídají i použité metody. V prvním přístupu jsou aplikovány zejména „tvrdé“ kauzální explanační modely a komponentní analýza, v rámci „měkkých“ behaviorálních přístupů je poté užita zejména metoda tvorby a interpretace mentálních map. Práce je v českém prostředí novátorská, především v tom, že tradiční pohledy na zahraniční investice rozvíjí o behaviorální rovinu. Je nutné zdůraznit, že ve svém výzkumném úsilí je autorka poměrně úspěšná a naplňuje tak jeden za základních cílů práce – doplnění kvantitativní analýzy o analýzu kvalitativní, resp. o jejich určité propojení. Autorka dospívá k mnoha důležitým závěrům formou testování šesti hlavních hypotéz. Hlavní výsledky nebudu opakovat, protože byly jasně formulovány a budou prezentovány autorkou v jejím vystoupení. Zaměřím se na některé, podle mého podstatné aspekty, ať již vysoce pozitivní, tak částečně problematické.

Samotná práce Jany Spilkové je poměrně výzkumně vyzrálá. Autorka skutečně výzkumně zpracovává dané téma na vysoké úrovni. Formuluje teorie a koncepty, klade si výzkumné otázky a ty také prověřuje pomocí hypotéz. Použité, nikoliv jednoduché, zejména kvantitativní metody bravurně ovládá, vhodně používá (návaznost na práce prof. Dostála). Odvolává se a diskutuje četné zahraniční studie, čímž svoji výzkumnou snahu kotví do širokého mezinárodního vědního proudu. Práce je strukturovaná logicky, jazyk je kultivovaný a přílohy vcelku výstižné a srozumitelné. Tot' souhrn o celé práci. Nyní, jak ostatně velí role oponenta, poukážu na některé problémové aspekty, které se podle mého soudu v práci vyskytují. Nejprve zdůrazním ty, jež mají obecnější povahu, poté pak některé konkrétnější a méně podstatné.

1) Kvalitativní hodnocení ve své druhé části vychází z hodnocení 15 podniků. Dané uchopení kvalitativního hodnocení plně nevyužívá možností, které se nabízely (hluboká sonda do detailů, nuancí a podstaty daného fenoménu skrze výpovědi aktérů), v některých směrech se autorka přiklání spíše ke „kvantifikaci kvalitativního“, ale především interpretace výsledky přeceňuje – bylo nutné oslabit závěry vyplývající z tohoto přístupu ... V některých pasážích jde dokonce jakoby o „zobecnování reality“, což samozřejmě daný přístup v aplikaci na 15 „nereprezentativních“ podniků neumožňuje (např. str. 154, 155, 171).

2) Konstrukce mentálních map transformuje alokaci přímých investic, která je v drtivé většině „prostorově bodová“ do „umělých zón“, kterými jsou nabídnuté okresy ČR. Tato „chyba“ se přirozeně promítá do celé projekce daných mentálních map a čtenář tak může pouze odhadovat přesnou lokalizaci ... Tento aspekt měl být podle mého širěji diskutován a možná řešen.

Je otázkou, zda v analýze daných mentálních map často autorkou uváděný termín percepce spíše lépe nevystihuje pojem preference – k tomuto mě vede vlastní zkušenost s danou problematikou mentálních map i nakonec název Meesterovy studie z roku 2004 (viz literatura).

3) Teoretická diskuse kontaktních systému příliš nekoresponduje se zaměřením vlastní analýzy (je mimo jiné pojata zařazením již publikovaného příspěvku, který není příliš integrován do jinak velmi koherentního textu samotné práce), v teoriích tak např. postrádám diskuse sociálních a institucionálních sít a institucionální prostředí, které se v analýze objevují, ale nemohou být konfrontovány s teoriemi/koncepty a naopak, jádro vlastních diskutovaných kontaktních systémů nebylo příliš analyzováno. Navíc postrádám hodnotící složku, a to i v teoretické diskusi, hledání odpovědí na otázky typu: Např. která z forem komunikace (jaké kontaktní systémy) je velmi úspěšná? O kterou mám mimo jiné usilovat? Kterou subformu naopak potlačit a kterou posílit? Je to vůbec možné stanovit? Není „firemní realita“ příliš diferencovaná a neumožňuje na toto odpovědět? Atd.?

- Postrádám diskusi, proč vysoký stupeň korupce neovlivňuje negativně příliv investic do ČR. Autorka to vyjadřuje pouze jako „překvapující“, ale nenabízí vysvětlení (např. str. 62).

- V charakterizaci sociálněekonomického vývoje postrádám diskusi role politických stran (autorka se tomuto „nevyhnutelnému propojení“ vyhýbá - např. str. 14, 33 atd.).
- Možná by stálo za to pokusit se vyhledat a testovat další proměnné, které by částečně zvýšily vypovídací schopnost modelů (i když není nízká ...) – str. 32. nebo str. 61.
- U charakterizace PZI postrádám větší zdůraznění odlišností jejich vlivu ve vztahu k jejich charakteru, struktuře, typu odvětví apod. (např. str. 43).
- U tab. 3.6.1.1. a 3.6.2.1. by stálo za to v poznámce specifikovat záporné hodnoty přílivu (resp. odlivu) PZI.
- U vyjádření PZI - viz např. strana 57, bych možná očekával určitou inovaci pohledu – např. vztáhnout PZI netradičně k dalším ukazatelům, než je jen stát, či jeho počet obyvatelstva ...
- U tab. 3.7.1.2. postrádám novější údaje, posledním sledovaným rokem je rok 2002.
- Není příliš diskutována současná vůdčí role „monolitu“ PZI v ČR do automobilového průmyslu se vším, co k tomu patří (např. str. 64).
Tvrzení posledního odstavce na straně 73 by měla být rozhodně podpořena citacemi literatury.
- V charakterizaci využití mentálních map chybí důležitá oblast cestovního ruchu/rekreace (str. 74).
- Zmiňovaný efekt „lokální přitažlivosti“ se obvykle standardně nazývá „neighbourhood efekt“ nebo-li efekt sousedství (např. str. 76).
- Individuální nemusí být nutně neovlivnitelné (str. 79).
- U tab. 4.7.1. chybí v poznámce bližší přiblížení obsahu.
- Autorka často používá přídavné jméno „zajímavý“, což naznačuje určitou vyšší míru její nejistoty ... Právě v těchto případech bych doporučoval hlubší diskusi dané otázky .. např. tvrzení že“ investice typu greenfield byly přitahovány blízkostí Prahy a trhu EU, zatímco point-ventures a akvizice neupřednostňují tyto lokality“ (str. 84).
- Vliv faktorů podmiňující příliv PZI by bylo velmi vhodné roztrdit podle síly jejich působnosti na rozličných regionálně-hierarchických stupních (např. str. 85).
- Věta „nezřídka může být právě mentální mapa a osobní preference založené na omezeném množství objektivních informací činitelem, který rozhodne o umístění investice, spíše než objektivní strukturální charakteristiky hostitelské ekonomiky“ je naprosto správná. Tento fakt však měl být v obecnější rovině zdůrazněn někde v úvodu diskuse podstaty mentálních map – základem chování člověka není poznání objektivní reality samotné, ale subjektivní transformace této reality.

- Je mylně užit pojem „rezidenční preference“ – rezidenční mobilita/migrace jako terminus technicus vyjadřuje pohyb uvnitř města.
- Míra návratnosti v použitém „kvótním výběru“ není „reprezentativní“ – jak se uvádí na str. 95 a 96. Ve statistickém slova smyslu je totiž reprezentativní pouze tzv. náhodný výběr (probability sampling). Tento fakt nutně velí k opatrnějším formulacím závěrů daného výzkumu! .
- Není zdůvodněno, proč jsou prezentovány mentální mapy pouze u některých krajů (str. 103 a další).
- Při interpretaci vlivu jednotlivých proměnných v regresní analýze se autorka pozastavuje nad proměnnou „všeobecné středoškolské vzdělání“. Toto není příliš překvapivé, neboť právě u středoškolského vzdělání v ČR jsou obecně parametry velmi vysoké a prostorově příliš nediferencované.
- Pojem sociální kapitál je překvapivě zmiňován až na straně 165, ač se k tomu nabízelo mnoho příležitostí – např. na str. 131.
- U přílohy 1 chybí vysvětlující legenda.

Autorka pracuje s poměrně četnou literaturou, logicky většinou zahraniční. Po formální stránce je práce dobře zpracována. Pouze použití následujících slov jako: impetus, potažmo, familiarita, incentivy, societární, kongesce, není podle mého názoru příliš vhodné. Daná slova mají totiž většinou své jiné zavedené a české paralely. Velmi překvapivé je to, že autorka neumí standardně citovat články v zavedených odborných časopisech (např. uvádí místo a vydavatele ...)!!!

Uvedené kritičtější poznámky neubírají moc na celkové kvalitě práce. Jsem přesvědčen o tom, že autorka splnila požadavky, které jsou na Přf UK na geografické sekci kladeny na doktoranda při zpracování jeho doktorské disertace. Jana Spilková jednoznačně prokázala, že umí vědecko-výzkumně zpracovat dané téma za pomoci použití sofistikovaných výzkumných metod. Její práce je o to významnější, že v daném českém prostředí je svým způsobem pionýrská, aplikuje behaviorální přístup do sféry, která touto užitečnou perspektivou vidění reality byla u nás dosud v podstatě nedotčená. Doporučuji přijmout práci k obhajobě.

18.5.2006

Doc. RNDr. Dušan Drbohlav, CSc.